

COVID-19 STRESİ, KREDİ KARTI KULLANIMI TUTUMU, YAŞAM DOYUMU VE FİNANSAL İYİLİK HALİ İLİŞKİSİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

Zuhal ÖZTÜRK¹

Öz

Tüketicilerin bazı sosyo-demografik özellikleri COVID-19 streslerini, kredi kartı kullanım tutumlarını, yaşam doyumlarını ve finansal iyilik hallerini etkileyebilmektedir. Bu amaçla, farklı sosyo-demografik özelliklere sahip tüketicilerin COVID-19 stresleri, kredi kartı kullanım tutumları, yaşam doyumları ve finansal iyilik halleri arasındaki ilişki ANOVA, MANOVA, ANCOVA, korelasyon ve çoklu regresyon analizleri kullanılarak incelenmiştir. Araştırma, Düzce ilinde yaşayan farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olan tüketicileri kapsamaktadır. Veri toplama aracı olarak, Koronavirüs Stres Ölçeği (CSM), Kredi Kartı Tutum Ölçeği (KKT Ö), Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) ve Finansal İyilik Hali Ölçeği (FİHÖ) ölçeklerinden yararlanılarak ve Google Documents Web sitesi kullanılarak bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formunun linki Instagram, WhatsApp, Twitter, Facebook, Telegram gibi sosyal medya araçları ile dağıtılarak katılımcıların ankete katılması hedeflenmiştir. Kolayda örneklem yolu ile toplam 471 ankete ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; tüketicilerin kredi kartı kullanımına ilişkin tutumlarının, finansal iyilik hallerinin, COVID-19 streslerinin orta düzeyde, yaşam doyum oranlarının ise daha yüksek düzeyde olduğu, yaş, medeni durum, eğitim ve kıdem durumunun tüketicilerin finansal iyilik hallerini, yaşam doyumlarını ve COVID-19 streslerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kredi kartı kullanımı, Finansal iyilik hali, Yaşam doyum, Koronavirüs stresi, Tüketici

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF COVID-19 STRESS, CREDIT CARD USE ATTITUDE, LIFE SATISFACTION AND FINANCIAL WELLNESS FROM THE PERSPECTIVE OF SOCIO-DEMOGRAPHIC VARIABLES

Abstract

Some socio-demographic characteristics of consumers can affect their COVID-19 stress, credit card use attitudes, life satisfaction and financial well-being. For this purpose, the relationship between COVID-19 stress, credit card usage attitudes, life satisfaction and financial well-being of consumers with different socio-demographic characteristics was examined using ANOVA, MANOVA, ANCOVA, correlation and multiple regression analyzes. The sample of research are consumers that have different socio-demographic characteristics living in Düzce. As a data collection tool, a questionnaire was prepared by using the Coronavirus Stress Scale (CSM), Credit Card Attitude Scale (CCAS), Life Satisfaction Scale (LSS) and Financial Well-Being Scale (FWS) scales and using the Google Documents website. The link of the prepared survey form was distributed via social media tools such as Instagram, WhatsApp, Twitter, Facebook, Telegram. A total of 471 questionnaires were reached by convenience sampling. As a result of the analyzes; it has been concluded that consumers' attitudes towards credit card use, financial well-being, COVID-19 stress are moderate and life satisfaction rates are higher, and age, marital status, education and seniority affect consumers' financial well-being, life satisfaction and COVID-19 stress.

Keywords: Credit card use, Financial well-being, Life satisfaction, Coronavirus stress, Consumer

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi/Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı/
zuhalozturk81@hotmail.com/ORCID: 0000-0003-3169-380X

1. Giriş

COVID-19 vakası, 2019'nın son aylarında ilk olarak Çin'de tespit edilmiş ve ülkeler ne olduğunu bilmedikleri bir hastalıkla karşı karşıya kalmıştır. Hastalık çok hızlı bir seyir gösterince devletler salgına karşı çok sıkı önlemler almış ve bu durum dünya ekonomisinin alarm vermesine sebep olmuştur. Alınan önlemler, dünya ekonomisinin sorunlarını, "küresel depresyon" olarak tanımlanabilecek bir düzeye taşımıştır. Depresyon sadece ekonomik alanda söz konusu değildir, COVID-19 virüsü, insan yaşamını fizyolojik olarak tehdit ederken, insanları toplumsal ve psikolojik olarak da etkilemektedir (Durak ve Çömlekçi, 2021). İnsanlık tarihi boyunca ortaya çıkan salgınlarda insanlar salgından korunmak için birbirinden farklı davranışlar sergilemişlerdir. Bu davranışlardan bazıları içe kapanma, sosyal ilişkilere mesafe koyma vb. olmakla beraber salgınların getirdiği belirsizlik ve alışkanlıkların değişmesi bireylerin kaygı düzeyini önemli ölçüde arttırmaktadır (Göksu, Kumcağız, 2020: 466). Salgının insan alışkanlıklarını etkilemekle kalmayıp, hayatın olağan akışını etkilemiş, bireysel, ulusal, uluslararası düzeyde değişimlere bizi zorlamış, günlük yaşam, eğitim-öğretim hayatı, çalışma hayatı, ekonomi ve uluslararası ilişkiler konuları başta olmak üzere hayatın tüm alanını etkilediği söylenebilir. Tüm değişimlerin etkisiyle birlikte değişen tüketicilerin davranışlarının COVID-19 stresinden ne kadar etkilendiği ve oluşan davranışların kalıcı olup olmayacağı ise merak konusudur. Bununla paralel olarak COVID-19 nedeniyle izole bir şekilde yaşamının kredi kartı kullanım tutumunu nasıl etkilediği sorunsalı bulunmaktadır.

Kredi kartları bir asrı geçkin süredir hayatımızda bulunmakta ve insan ihtiyaçlarına göre kendini değiştirip gelişmektedir. "Kredi kartı" terimi ilk kez 1887 yılında Sosyalist yazar Edward Bellamy tarafından ortaya atılsa da günümüzdeki anlamıyla kullanılmaya 1950'lerde başlanmış, 1980'lerin başında ise oldukça popüler hale gelmiştir (Paytrblok, 2019). Popülarite kazanmasının sebepleri arasında; peşin ya da taksit ile ödeme imkânı sunması, nakit taşıma ihtiyacını azaltması, geçici mali sıkıntıları finanse edebilmesi, dünyanın her yerinden ve internet, posta, telefon vb. gereçler ile alışveriş yapmaya olanak sağlaması, nakit çekme olanağı sunması sayılabilecektir (Girginer vd., 2011: 18). Sunduğu özellikler, göz önünde bulundurulursa, Bankalararası Kart Merkezi (BKM)'nin 2020 yılı araştırması veri sonuçlarına göre Haziran sonu itibarıyla Türkiye'de 71,9 milyon adet kredi kartı bulunduğu bilgisini paylaşması şaşırtıcı olmamaktadır. Veriler, kredi kartı kullanım oranının da arttığını göstermektedir (Euronews, 2020). Bu artış, tüketicilerin kredi kartına yönelik tutumlarının analizlerini de önemli hale getirmekle beraber harcamaların kredi kartı yolu ile finanse edilmesi yaşam doyumunu nasıl etkilediği incelenmesi gereken önemli bir konu olduğu düşünülebilir.

Yaşam doyumu, kişinin beklentileri ile elinde olanları karşılaştırarak ulaştığı duygudur (Karagöz vd., 2021). Bu duygu kişide olumlu ya da olumsuz olarak hissedilmektedir. İlk kez Neugarten vd. (1961) tarafından ele alınan bu kavramla ilgili birçok araştırma yapılmıştır (Falahati vd., 2012; Arifin, 2018; Durak, 2021). Yapılan araştırmalarla görülmüştür ki; yaşam doyumunu çeşitli çevresel koşullar etkilemektedir ve yaşam doyumu yüksek olan kişiler tüm yönleri ile sağlıklı bir hayata ve sosyal çevreleri ile daha ılımlı ilişkilere sahiptirler (Kaba vd., 2017: 2). Günümüzde işletmeler, pazarlama stratejilerini belirlerken, tüketiciler ile uzun vadeli ilişkiler kurmak istememekte ve sık sık stratejilerinde mutluluk kavramına yer vermektedirler (Naseem, 2018). Çünkü müşteriler mutlu iken nispeten daha olumlu hizmet değerlendirmeleri yapmaktadır. Ayrıca pazar araştırmaları için tüketicilerin yaşam doyumlarının seviyesi önemli bir kavram haline gelmiştir. Yaşam doyumu, kişinin sahip olduğu yaşam standartlarından olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmekte ve bireylerin finansal iyilik hali ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Iramani ve Lutfi, 2021)

Finansal iyilik, kişinin harcama yaparken maddi endişe duymaması, kendisini mali açıdan iyi bir düzeyde hissetmesi olarak tanımlanabilmektedir. Alışverişin teknoloji ile daha

kolay hale gelmesi ile birlikte insanlar daha fazla harcama yapma eğilimindedir. Yapılan bu fazla harcamalarla kişilerin borçlanma miktarı ve haliyle nasıl ödeme yapacakları ile ilgili kaygıları artmıştır. Mali açıdan kişinin kendisini güvende etmesi için sahip olduğu gelir ile mutluluk arasında birçok çalışma yapılmasına rağmen fikir birliğine varılamamıştır (Dünder vd. 2018: 32).

Finansal iyilik hali ve kredi kartı kullanımını arasındaki ilişkiyi ortaya koyan birçok çalışma (Hancock vd. 2013; Yurtseven, 2008; Hayhoe vd. 2005; Norvilitis ve Santa Maria, 2002; Yayar vd, 2011; Warwick ve Mansfield, 2000; Robb ve Russell 2007; Girginer vd., 2008; Robb, 2011; Gözener ve Sayılı, 2013; Shim vd., 2009; Sunal, 2012) yapılmıştır. Yaşam doyumu ile ilgili çalışmalar (Diener, 2000; Diener vd. 1985, Oishi vd. 1999) ve yine COVID-19 stresi ile çalışmalar (Brooks vd., 2020; Bhuiyan vd., 2020; Satıcı vd., 2020, Arslan ve Yıldırım 2020; Bhuiyan vd., 2020; Gunnell vd., 2020; Satıcı vd. 2020) mevcuttur. Ama Türkiye’de yapılan çalışmalar içerisinde farklı sosyo-demografik özelliklere sahip tüketicilerin finansal iyilik hali, COVID-19 stresi, yaşam doyumu ve kredi kartı kullanım tutumu arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu araştırmayla literatürde mevcut olan bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

İşletmeler, firmalar kısa süreli ilişkiler kurmak yerine uzun süreli etkileşimler paylaşarak, piyasadaki varlıklarını devam ettirebilmek için değişen tüketici davranışlarını tahmin etmek, bunun için geç kalındıysa en azından yakalamak, iç ve dış müşterilerinin beklentilerini anlamak ve onların hayatlarını kolaylaştırıcı, destekleyici çözüm önerileri sunmak zorundadır. Bu çözüm önerilerini sunabilmek içinse farklı sosyo-demografik özelliklere sahip tüketicilerin davranışlarını incelemek, bilmek ve daha sonra tahmin edebilmek ve yönlendirmek önem arz etmektedir.

Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; tüketicilerin farklı sosyo-demografik özelliklerinin COVID-19 stresi, kredi kartı kullanım tutumu, yaşam doyumu ve finansal iyilik haline göre farklılık gösterip göstermeyeceğini incelemektir.

2. Literatür Araştırması

Linares vd. (2021) tarafından COVID-19’un aktif olarak çalışan hemşirelerin ruh sağlığı üzerindeki yansımaları incelemek amacı ile bir çalışma yapılmıştır. Hemşireler ile yapılan çalışmada algılanan tehdit ile katılımcıların yaşı ve medeni durumları arasında bir ilişki olmadığı ancak cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlendiği, COVID-19’u kadınların erkeklerden daha yüksek puan alarak tehdit olarak algıladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nathiya vd. (2020) tarafından 15-30 yaş aralığındaki genç Hintlilerle yapılan çalışmanın amacı COVID-19 sırasında gençlik gruplarının ruh sağlığını değerlendirmek ve sağlık ihtiyaçları için politika oluşturmaya katkı sağlamaktır. Çalışmanın sonucunda; COVID-19 salgınının Hindistan’daki anketi cevaplayan katılımcılardan daha genç yaşta, kadın cinsiyetine, daha yüksek eğitim seviyesine sahip ve evli olanların üzerinde daha büyük oranda önemli bir psikolojik etkisi olduğunu göstermiştir.

Jones (2005) ABD’de College of Human Environmental Sciences’ da birinci sınıfa giden öğrencilerin kredi ve kredi kartı kullanımlarını ölçmek amacıyla yaptığı çalışmada, ankete katılan öğrencilerin %62’sinin kredi kartı sahibi, %50,9’ unun kredi kartlarına ödenmemiş borçları olduğu görülmüştür. Büyük öğrencilerin borçlarının daha yüksek, evli öğrencilerin bekâr öğrencilere göre daha fazla borcu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altan ve Kağnıcıoğlu (2005) Eskişehir ilinde işçilerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, sınıfsal ve kültürel özellikleri, çalışma yaşamı ve sorunlarına ilişkin düşünceleri ile sendikal özelliklerini saptamak amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya göre; işçilerin

%30,5'nin kredi kartı kullanmayı, işçilerin önemli bir kısmının nakit ödemeyi tercih ettiği, %17,5'inin kredi kart borcu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir sonuç ise; işçiler hem kolay elde etme imkânı olması hem de taksitli ödeme olanağı sağlaması nedenleri ile ikinci tercih olarak kredi kartına yönelmektedirler.

Çavuş'un (2006) Türkiye' de kredi kartı kullanıcılarının demografik ve ekonomik durumlarının tespiti ve kredi kartı talebini etkileyen faktörler ve kredi kartı kullanımının finansal etkilerini tespit edebilmek amacıyla yaptığı çalışmada, Türkiye'de kredi kartı kullanıcılarının %63'nün erkeklerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Kredi kartı kullanıcılarının ekonomik olarak orta düzeyde bir gelir grubunda yer aldığı, 40 yaş ve altı genç ve orta yaş grubunun %83'ünün kredi kartı kullandığı, kredi kartı kullanıcılarının yaklaşık yarısının üniversite mezunu olduğu, kredi kartı kullanımının memur ve serbest meslek mensuplarında %40'ı bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Savaşçı ve Tatlıdil (2006)'in İzmir ilinde bankaların bireysel bankacılık alanında yaptıkları müşteri ilişkileri uygulamalarının müşteri memnuniyeti açısından değerlendirmek, kredi kartlarına uygulanan CRM stratejileri ile müşterilerin bankanın kredi kartı tercihleri arasındaki ilişkiyi saptamak, müşteri sadakatine olan etkisini incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışma ile tüketicilerin % 97,6'sı kredi kartlarını kullandıkları Worldcard gibi kredi kartlarını kullanıp kullanmadıkları değerlendirilmiş, tüketicilerin % 97,6'sı kredi kartlarını kullandıkları, tüketicilerin alışverişlerinde aktif olarak daha çok tek kart kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, tüketicilerin %51,3'ü kadın, %48,7'si erkek olup, %52'si bekâr ve çocuksuz, %53,8'i üniversite mezunu, %29,6'sı uzmanlık gerektiren meslekler olan doktorluk, mühendislik, avukatlık, akademisyenlik gibi mesleklere sahiptir.

Staten ve Barron (2002)'un ABD'deki en iyi 15 genel amaçlı kredi kartı portföyünden rastgele seçtiği kredi kartı kullanıcılarından üniversite öğrencilerinin kredi kartı kullanımının diğer kredi kartı kullanıcıları ile arasındaki farkı belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin yetişkinlere kıyasla daha çok kredi kartı kullandıkları, kredi kartı limitlerini aştıklarını, daha geç ödeme yaptıklarını ve daha fazla gecikme ücreti ödedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Girginer vd. (2008)'un Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin kredi kartı kullanımına yönelik tutumlarını boyutlandırmak ve söz konusu bu boyutların çeşitli demografik özelliklere göre (cinsiyet, gelir, kredi kartına sahip olup olmama, sahip olunan kredi kartı sayısı vb.) farklılıklarının belirlenmesi sağlamak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nin yaz okulunda işletme ve finans derslerine katılan öğrencilere anket uygulanmıştır. Bayan ve erkek öğrenciler arasında kredi kartına yönelik tutum boyutlarının hiçbirisinde anlamlı bir farka rastlanmadığı, gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin, kredi kartı ile yaptıkları harcama miktarlarının da gelir düzeyi yüksek olan öğrencilere göre düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akandere vd. (2009)'un engelli çocuğa sahip anne ve baba ile zihinsel, fiziksel ve zihinsel - fiziksel engelli çocuğa sahip olan anne-babaların umutsuzluk ve yaşam doyumu düzeylerinin belirlenebilmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre, anne-babaların umutsuzluk ve yaşam doyumu düzeyi ile yaş, eğitim, gelir düzeyi, özürlü çocuğun kız veya erkek olması gibi değişkenlere göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Yenihan vd. (2016) 'nın Sakarya'daki AVM'lerin çalışanlarının demografik özellikleri ile iş doyumu ve yaşam doyumu kavramları arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla, AVM çalışanları ile bir çalışma yapmışlardır. Cinsiyet farklılıklarının iş doyumu düzeyleri ve yaşam doyumu seviyeleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı, yaş, medeni durum, çocuk sayısı vb.

diğer demografik özelliklerin ise hem iş doyumu düzeyleri hem de yaşam doyumu seviyeleri üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Eryılmaz ve Ercan (2011)'in öznel iyi oluşun (yaşam doyumu), cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesini amaçladığı çalışmada, 26-45 yaş gurubunda yer alan erkeklerin kadınlara oranla yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca; 19-25 yaş gurubundaki bireylerin hem 14-17 hem de 26-45 yaş gurubundaki bireylere oranla düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bir diğer sonuç ise, 26-45 yaş aralığında yaşam doyumunun cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığıdır.

Köylüoğlu vd. (2019) tüketicilerin kişilik özellikleri ile finansal iyilik hali ve risk alma tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek ve tüketicilerin demografik özelliklerine göre kişilik özellikleri ile finansal iyilik hali ve risk alma tutumunun farklılaşp farklılaşmadığı tespit etmek amacıyla, Selçuk Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile çalışma yapmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre risk alma tutumu algısı ve finansal iyilik hâli algısı daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Başbüyük ve Bahar (2019) araştırmalarını sosyo–demografik faktörlerin ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının iyilik hali ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla üniversitesi öğrencileriyle gerçekleştirmiştir. İyilik hali ile cinsiyet ve gelir arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken, yaş ile istatistiksel olarak anlamlı, zayıf ve negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kınış (2020) sağlık çalışanlarının finansal iyi hal düzeylerinin iş performansına cinsiyet, yaş, kıdem, buldukları kurum türü ve öğrenim durumu değişkenleri açısından etkisinin belirlenmesi amacıyla, Kayseri ilinde sağlık hizmeti veren hastanelerin dâhili ve cerrahi servislerinde çalışan sağlık çalışanları ile yapılmıştır. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, kıdem değişkenleri açısından sağlık çalışanlarının finansal iyi olma hali arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Falahati ve Paim (2011)'in finansal iyilik hali üzerinde cinsiyet farklılığını belirlemek için Malezyalı üniversite öğrencileri ile bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya göre; cinsiyetin üniversite öğrencileri arasında finansal iyilik halini etkileyen önemli bir değişken olduğu ve Malezyalı kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla önemli ölçüde daha yüksek düzeyde finansal memnuniyete ve erkek öğrencilere göre daha düşük düzeyde finansal bilgiye ve geç yaşta finansal sosyalleşmeye sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Ulaşılan bir diğer sonuç ise; finansal iyilik halini etkileyen en önemli faktörün erkeklerde birincil toplumsallaşma ajanı (aile ya da bakıcı) kadınlarda ise yaşanan finansal problemler olduğudur.

Ahmetoğulları ve Parmaksız (2017) finansal iyilik hali ve kredi kartı tutumu arasındaki ilişkiyi meslek yüksekokulu öğrencileri özelinde test etmiştir. Sonuçlara göre, finansal iyilik hali kredi kartı tutumu arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır.

3. Materyal ve Yöntem

Çalışma, literatür taraması ve uygulama bölümlerinden oluşmaktadır. Literatür taramasında, internet kaynakları ile veri tabanları, kitap ve dergi incelemesi yapılmıştır. Uygulama bölümü için, Arslan vd. (2020) tarafından geliştirilen CSM, Hayhoe ve ekibi (1999) tarafından geliştirilen ve Girginer ve ekibi (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan KKTÖ, Norvilitis vd.(2003)'ün çalışmasından uyarlanan FİHÖ ve Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen YDÖ ölçeklerinden yararlanılarak oluşturulan bir anket formu kullanılmıştır.

Çalışmanın amacı, farklı sosyo-demografik özelliklere sahip tüketicilerin COVID-19 stresleri, kredi kartı kullanım tutumları, yaşam doyumları ve finansal iyilik halleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Ayrıca, tüketicilerin sosyo-demografik özelliklerine göre COVID-19 stresleri, kredi kartı kullanımına ilişkin tutumları, finansal iyilik halleri ve yaşam doyumunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı da incelenmiştir.

Düzce’de yaşayan farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olan tüketiciler bu çalışmanın ana kütesini oluşturmaktadır. Ana kütenin büyük olması nedeniyle kolayda örneklem yöntemine gidilmiştir. Çalışmanın kısıtları; sadece Düzce’de yaşayan ve sosyal medya aracılığı ile ulaşılan 18 yaş üstü tüketicileri kapsamı ve sadece ankette sorulan sorular ile ve çalışmanın bulgularının ankete katılan tüketicilerin görüşleri ile sınırlı olmasıdır.

3.1. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada, pandemi döneminin getirdiği kısıtlamalar nedeniyle tüketiciler ile yüz yüze anket yapmak zor olacağı için veri toplama yöntemi aracı olarak Google Anket kullanılmıştır. Google Documents Web sitesi kullanılarak anket oluşturulan anket formunun linki Instagram, WhatsApp, Twitter, Facebook, Telegram gibi sosyal medya araçları ile dağıtılarak katılımcıların ankete katılması istenmiştir. 14.04.2021 – 30.05.2021 tarihleri arasında yayında olan ankete 472 kişi cevap vermiştir.

Anket 5 kısımdan ve toplam 44 sorudan oluşmaktadır. İlk 9 soru ankete katılanların demografik özelliklerini göstermekte, ikinci bölümde KKTÖ ile ilgili 17, üçüncü bölümde FİHÖ 8, dördüncü bölümde YDÖ ile ilgili 5 ve beşinci bölümde CSM ile ilgili 5 soru bulunmaktadır. Soruların anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Online ankette CSM’ de “Asla”, “Neredeyse Hiçbir Zaman”, “Bazen”, “Oldukça Sık”, “Çok Sık” seçeneklerinden birini, KKTÖ, FİHÖ ve YDÖ bölümlerinde ise beşli Likert tipine göre hazırlanmış, katılımcılardan “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

3.2. Verilerin Güvenilirlik ve Faktör Analizine Yönelik Bulguları

Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasının sonucunda elde edilen veriler, amacına yönelik kullanılmak üzere SPSS 26.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada tüketicilerin finansal iyilik hallerinin, yaşam doyumlarının, COVID-19 streslerinin ve kredi kartı kullanımına ilişkin tutumlarının sosyo-demografik özelliklere göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği çok değişkenli tek yönlü varyans analizi MANOVA, ANOVA, ANCOVA, regresyon ve çoklu korelasyon analizleri ile incelenmiştir.

Ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliğini analiz etmek amacıyla keşfedici faktör analizi ve Cronbach Alpha katsayısından yararlanılmıştır. Finansal iyilik hali ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,719, kredi kartı tutum ölçeğinin Cronbach Alpha değeri ise 0,694, COVID-19 stresi ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,898 ve yaşam doyumu ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,874 bulunmuştur. Faktör analizinde verilerin uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ile incelenmiştir. KMO örneklem sayısının faktör analizi için uygun olup olmadığını gösteren bir indistir ve 0,5-1 arası değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilirken, 0,5’in altındaki değerler faktör analizinin söz konusu veri seti için uygun olmadığını göstergesidir (Akça ve Sönmez, 2017: 5). Çalışmada kredi kartı tutum ölçeğinin KMO katsayısı 0,843, finansal iyilik hali ölçeğinin KMO katsayısı 0,765, COVID-19 stresi ölçeğinin KMO katsayısı 0,843 ve yaşam doyumu ölçeğinin KMO katsayısı 0,869 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Tüketicilerin Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

<u>Meslek</u>			<u>Medeni Durum</u>		
Akademisyen	5	1,06	Evli	267	56,69
Avukat	7	1,49	Bekar	178	37,79
Çalışmıyor	44	9,34	Dul	26	5,52
Doktor	4	0,85	Toplam	471	100,00
Ev Hanımı	30	6,37	<u>Yaş</u>		
İşçi	119	25,27	18-25 yaş	107	22,72
İşveren	21	4,46	26-35 yaş	142	30,15
Memur	39	8,28	36-45 yaş	128	27,18
Mimar	5	1,06	46-55 yaş	52	11,04
Mühendis	30	6,37	56 yaş üstü	42	8,92
Öğrenci	52	11,04	Toplam	471	100,00
Öğretmen	79	16,77	<u>Meslekte Kıdem Durumu</u>		
Yönetici	36	7,64	Çalışmıyorum	119	25,27
Toplam	471	100,00	5 yıldan az	113	23,99
<u>Aylık Gelir</u>			6-10 yıl	86	18,26
2.826 TL ve altı	146	31,00	10 yıl üzeri	153	32,48
2.827 TL - 4.000 TL	80	16,99	Toplam	471	100
4.001 TL - 6.000 TL	108	22,93	<u>Kredi Kartına Sahip Olma Durumu</u>		
6.001 TL - 8.000 TL	75	15,92	Hiç	88	18,68
8.001 TL - 10.000 TL	22	4,67	1	194	41,19
10.001 TL ve üzeri	40	8,49	2	115	24,42
Toplam	471	100,00	3	23	4,88
<u>Eğitim Durumu</u>			3 ten fazla	24	5,10
Okur yazar	18	3,82	Cevapamayan	27	5,73
İlköğretim Mezunu	46	9,77	Toplam	471	100,00
Lise Mezunu	113	23,99	<u>Çalışılan Sektör</u>		
Üniversite Mezunu	266	56,48	Kamu Sektörü	152	32,27
Yüksek Lisans Mezunu	24	5,10	Özel Sektör	198	42,04
Doktora Mezunu	4	0,85	Serbest	121	25,69
Toplam	471	100,00	Toplam	471	100,00

Tablo 1’de tüketicilerin sosyo-demografik özelliklere göre dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde tüketicilerin büyük bir çoğunluğunun 26 – 35 yaş Aralığında (%30,15), üniversite mezunu (%56,48) ve evli (%56,69) oldukları görülmektedir. Tüketicilerin cinsiyetleri neredeyse eşittir; kadınların oranı %50,32 iken erkeklerin oranı 49,68’dir. Aylık gelir incelendiğinde çoğunluğun (%31) 2.826 TL ve altı grupta toplandığı, daha sonra bu grubu %22, 93 ile 4.001 – 6.000 TL aralığındaki grubun takip ettiği görülmektedir. Çalışılan mesleklere bakıldığında tüketicilerin %25,27 ile çoğunluğunun işçi olduğu, en az meslek grubunu ise %1,06 ile akademisyenler ile mimarların paylaştığı görülmektedir. Çalışılan sektöre bakıldığında %42,04 ile özel sektör başı çekmektedir. Tüketicilerin %48,83’ü kendi evinde ikamet ederken, %1,91’i lojman da ikamet etmektedir. Meslekteki kıdem durumlarına bakıldığında çoğunluğun (%32,48) 10 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olduğu, şu an çalışmayanlar (%25,27) ve meslekte 5 yıldan az kıdeme sahip olanların (23,99) yakın oranlara sahip olduğu görülmektedir. Tüketicilerin %41,19’unun tek bir kredi kartına sahip olduğu görülürken %5,10’nun üçten fazla kredi kartı olduğu görülmüştür.

Tablo 2. COVID-19 Stresi Ölçeği Güvenilirlik ve Faktör Analizi Sonuçları

COVID-19 Stres Ölçeği			
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği			0,843
Bartlett Küresellik Testi	Ki-kare		1487,390
	Serbestlik Derecesi		10
	Sig.		0,000
Faktörler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
COVID19 salgını nedeniyle ne sıklıkla gergin ve stresli hissettiniz	0,892	71,37	0,876
COVID19 salgını nedeniyle ne sıklıkla hayatınızdaki önemli şeyleri kontrol edemediğinizi hissettiniz	0,857		
COVID19 salgını nedeniyle ne sıklıkla yapmanız gereken her şeyle baş edemeyeceğinizi anladınız	0,830		
COVID19 salgını yüzünden ne sıklıkla üzülüyorsunuz	0,822		
COVID19 salgını nedeniyle ne sıklıkla zorlukların üstesinden gelemeyeceğinizi hissettiniz	0,820		

COVID-19 stres ölçeğinin faktör analizi sonucunda; tek boyut bulunmuştur. Bu boyut varyansın %71,37'sini açıklamaktadır. Boyutta 5 madde yer almaktadır. Boyuta ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0,876 bulunmuştur

Tablo 3. Kredi Kartı Kullanım Tutumu Güvenilirlik ve Faktör Analizi Sonuçları

Kredi Kartı Tutum Ölçeği			
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği			0,843
Bartlett Küresellik Testi	Ki-kare		3870,875
	Serbestlik Derecesi		120
	Sig.		0,000
Faktörler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
1.Faktör: Davranışsal			
Sahip olduğumdan daha fazla kredi kartına sahip olmayı istiyorum	0,879	31,11	0,664
Kredi kartlarının tüm çeşitlerini denemeyi severim	0,874		
Kredi kartı sahibi olmak güç olsa da her zaman birden fazla kredi kartı için başvurmaya çalışırım	0,843		
Daha çok kredi kartım olsun isterim	0,790		
2.Faktör: Duygusal			
Kredi kartı kullanmayı seviyorum	0,856	19,03	0,677
Kredi kartına sahip olmayı seviyorum	0,855		
Kredi kartım beni mutlu ediyor	0,854		
3.Faktör: Kaygısal			
Kredi kartını fazla kullanmak fazla borç demektir	0,828	10,86	0,6893
Kredi kartını fazla kullanmak beni rahatsız eder	0,809		
Kredi kartımı kullanırken bütçemin üzerinde harcama yapacağımdan korkarım	0,677		
Kredi kartı sadece acil durumlarda kullanılmalıdır	0,597		
4.Faktör: Kavramsal			

Kredi kartı kullandığım için borcum her geçen gün artıyor	0,813	7,86	0,688
Kredi kartı kullanmanın maliyeti çok yüksektir	0,739		
Herhangi bir kredi kartını kullanmak akılsızlıktır	0,704		
5.Faktör: Güvenilirlik			
Kredi kartları risksizdir	0,878	4,80	0,686
Kredi kartları güvenlidir	0,763		

Boyutları itibari ile ölçeklerin faktör yükleri, açıklanan varyansları ve Cronbach Alpha değerleri Tablo 3'te görülmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda kredi kartı tutum ölçeğinin ise; davranışsal, duygusal, kaygısal, kavramsal ve güvenilirlik olmak üzere beş boyutu bulunmuştur. Davranışsal boyut varyansın %31,11'ini, duygusal boyut varyansın %19,03'ünü, kaygısal boyut varyansın %10,86'sını, kavramsal boyut varyansın %7,86'sını ve güvenilirlik boyut varyansın 4,81'ini açıkladığı görülmektedir. Her beş boyut birlikte toplam varyansın yaklaşık olarak %74'ünü açıklamaktadır. Davranışsal boyutta 4 madde, duygusal boyutta 3 madde, kaygısal boyutta 4, kavramsal boyutta 3 ve güvenilirlik boyutunda 2 madde yer almaktadır. Boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla davranışsal boyut için 0,664, duygusal boyut için 0,667, kaygısal boyut için 0,6893, kavramsal boyut için 0,688 ve güvenilirlik boyutu için 0,686 bulunmuştur.

Tablo 4. Finansal İyilik Hali Güvenilirlik ve Faktör Analizi Sonuçları

Finansal İyilik Hali Ölçeği			
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği			0,765
Bartlett Küresellik Testi	Ki-kare		1852,859
	Serbestlik Derecesi		28
	Sig.		0,000
Faktörler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
1.Mevcut Finansal Durum			
İçinde bulunduğum borçlu durumu çok düşünüyorum	0,893	43,63	0,6509
Borçlarımı geri ödemek konusunda endişeliyim	0,885		
Sahip olduğum borç nedeniyle rahatsızım	0,878		
Kredi kartı borçlarımı geri ödemek konusunda endişeliyim	0,873		
Harcama miktarım konusunda yakınlarımla tartışırım	0,523		
2.Gelecekteki Finansal Durum Beklentisi			
Bundan 1 yıl sonra borcumun kalmayacağını düşünüyorum	0,847	21,77	0,7426
Bundan 5 yıl sonra borcumun kalmayacağını düşünüyorum	0,817		
Finansal açıdan iyi bir durumda olduğumu düşünüyorum	0,567		

Finansal iyilik hali ölçeğinin faktör analizi sonucunda; mevcut finansal durum ve gelecekteki finansal durum beklentisi olmak üzere iki boyutu bulunmuştur. Mevcut durum varyansın %43,63 'ünü, gelecekteki beklenti boyutunun da varyansın %21,77' sini açıkladığı görülmektedir. Her iki boyut birlikte toplam varyansın %65,40'ını açıklamaktadır. Mevcut durum boyutunda 5 madde yer alırken; gelecekteki beklenti boyutunda 3 madde yer almaktadır. Boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları mevcut durum boyutu için 0,6509, gelecekteki beklenti boyutu için 0,7426 bulunmuştur.

Tablo 5. Yaşam Doyum Ölçeği Güvenilirlik ve Faktör Analizi Sonuçları

Yaşam Doyum Ölçeği		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği		0,869
Bartlett Küresellik Testi	Ki-kare	1130,069

	Serbestlik Derecesi		10
	Sig.		0,000
Faktörler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
Yaşam koşullarım mükemmeldir	0,843	67,14	0,848
Yaşamımdan memnunum	0,837		
Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum	0,834		
İdeallerime yakın bir yaşantım vardır	0,794		
Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	0,787		

Yaşam doyumu ölçeğinin faktör analizi sonucunda; tek boyut bulunmuştur. Bu boyut varyansın %67,14'ünü açıklamaktadır. Boyutta 5 madde yer almaktadır. Boyuta ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0,848 bulunmuştur.

Her dört ölçeğin de iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında, ölçekten elde edilen boyutların istatistiksel açıdan güvenilir olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Kullanılan Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma
Davranışsal	1,51	0,97
Duygusal	2,38	1,42
Kaygısal	3,99	1,34
Kavramsal	2,64	1,44
Güvenilirlik	2,71	1,23
Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Tutum Ölçeği Toplam Puanı	2,66	1,27
Mevcut Finansal Durum	2,71	7,29
Gelecekteki Finansal Durum Beklentisi	3,00	1,41
Finansal İyilik Hali Ölçeği Toplam Puanı	2,82	1,44
COVID-19 Stres Ölçeği Toplam Puanı	2,70	1,17
Yaşam Doyumu Ölçeği Toplam Puanı	3,15	1,17

Tablo 6'da tüketicilerin kredi kartı tutumu, finansal iyilik hali, COVID-19 stresi ve yaşam doyumu ölçeklerinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Ölçeklerin alt boyutlarında yer alan soru sayıları eşit değildir, bu nedenle elde edilen puanlar boyutlara verilen cevapların toplam puanları alınıp, boyut altındaki soru sayısına bölünerek ve 5'li Likert kullanıldığından 5 esas alınarak standart hale getirilmiştir. Tablo incelendiğinde kredi kartı tutum ölçeğinde, kaygısal boyutun (3,99) diğer boyutlara göre daha fazla puan aldığı görülürken, davranışsal boyutun (1,51) en az puanı aldığı görülmüştür. Finansal iyilik hali ölçeğinde gelecekteki finansal durum beklentisi (3,00) puan alırken, mevcut finansal durum boyutu (2,71) puan almıştır. COVID-19 stres ölçeğine verilen toplam puanın 2,70 olduğu görülmekte iken yaşam doyumu ölçeğine verilen toplam puanın 3,15 olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Meslek, Yaş ve Kıdem Durumunun Kredi Kartı Kullanımı Yönünden Değerlendirilmesi (ANOVA)

Sosyo-demografik Özellikler	Kredi Kartı Tutum Ölçeği	Sosyo-demografik Özellikler	Kredi Kartı Tutum Ölçeği
------------------------------------	---------------------------------	------------------------------------	---------------------------------

Meslek	Ortalama	Standart Sapma	F	p	Yaş	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Akademisyen	3,1750	1,0518	4,860	0,000	18-25 yaş	2,7804	0,6062	2,726	0,029
Avukat	3,4911	1,2266			26-35 yaş	2,6840	0,5668		
Çalışmıyor	2,6903	0,6109			36-45 yaş	2,5708	0,4377		
Doktor	2,5938	0,4801			46-55 yaş	2,5721	0,5488		
Ev Hanımı	2,5979	0,3342			56 yaş üstü	2,6057	0,5281		
İşçi	2,6486	0,5165			Sosyo-demografik Özellikler Kredi Kartı Tutum Hali Ölçeği				
İşveren	2,1905	0,8061			Kıdem Durumu Ortalama Standart Sapma F p				
Memur	2,6987	0,4246			Çalışmıyorum	2,7757	0,5466	2,757	0,042
Mimar	2,6500	0,3469			5 yıldan az	2,6344	0,5932		
Mühendis	2,6708	0,4070			6-10 yıl	2,6272	0,4411		
Öğrenci	2,8990	0,5040	10 yıl üzeri	2,5944	0,5437				
Öğretmen	2,5831	0,4207							
Yönetici	2,4792	0,4173							

Tablo 7’de tüketicilerin mesleklerine, yaşlarına ve kıdem durumlarına göre kredi kartı kullanımı tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Değerlendirmeyi yapabilmek için kredi kartı kullanımı tutum ölçeğinden alınan toplam puanlar bağımlı değişken ve meslek, yaş ve kıdem durumu bağımsız değişken olarak belirlenmiş, değişkenler ANOVA analizi istatistiği kullanılarak değerlendirilmiştir. Tablo incelendiğinde meslek (F=4,860; p=0,000), yaş (F=2,726; p=0,029) ve kıdem durumu (F=2,757; p=0,042) ile kredi kartı kullanım tutumu değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kıdem durumu açısından;10 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanlar ile çalışmayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Meslek açısından; öğrencilerin işveren, öğretmen ve yöneticilerle istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaştığı gözlemlenmiştir. Yaş açısından; 18-25 yaş grubunun 36-45 yaş grubuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaştığı gözlemlenmiştir.

Meslek değişkeninin anova sig değeri 0,000, test of Homogeneity of Variances sig değeri 0,000 bulunmuştur. Gruplar arasında çok fark olduğu için Post Hoc sekmesinden Hocberg’s GT2 seçilmiştir. Yaş değişkeninin anova sig değeri 0,029, test of Homogeneity of Variances sig değeri 0,254 bulunmuş ve Post Hoc sekmesinden Tukey seçilmiştir. Meslek değişkeninin anova sig değeri 0,042, test of Homogeneity of Variances sig değeri 0,496 bulunmuş ve Post Hoc sekmesinden Tukey seçilmiştir. Üç değişken de Anova analizi için uygundur.

Tablo 8. Meslek, Yaş ve Kıdem Durumunun Finansal İyilik Hali Yönünden Değerlendirilmesi (ANOVA)

Sosyo-demografik Özellikler	Finansal İyilik Hali Ölçeği			
	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Meslek				
Akademisyen	3,5000	1,2624	3,265	0,000
Avukat	3,4643	1,2431		
Çalışmıyor	3,0909	0,7536		
Doktor	2,6250	0,8720		
Ev Hanımı	2,9750	0,8281		

Evli	2,8062	0,8082	3,2434	0,9253	2,6412	0,9825		
Bekâr	2,8223	0,8668	2,9685	0,9876	2,7697	0,9778	2,276	0,035
Dul	2,9375	0,9422	3,4385	0,9051	2,8077	1,0605		
<u>Eğitim</u>								
Okuryazar	3,2292	1,0085	3,7444	0,9865	2,9778	1,1353		
İlköğretim								
Mezunu	3,0272	0,9916	3,2217	1,1533	2,7087	1,1264		
Lise Mezunu	2,8407	0,8277	3,0850	1,0176	2,7150	0,9296		
Üniversite							2,112	0,008
Mezunu	2,7632	0,7940	3,1038	0,8948	2,6947	0,9715		
Yüksek Lisans								
Mezunu	2,6719	0,8049	3,2667	0,7905	2,7000	0,8607		
Doktora Mezunu	2,6250	0,9242	3,9000	0,8246	1,1500	0,8699		
<u>Kıdem Durumu</u>								
Çalışmıyorum	2,9527	0,8335	3,0706	1,0005	2,8521	0,9899		
5 yıldan az	2,9469	0,8718	2,9115	1,0478	2,7717	0,9516	4,417	0,000
6-10 yıl	2,9230	0,7522	3,2674	0,9293	2,5535	0,9739		
10 yıl üzeri	2,5637	0,8082	3,3229	0,8263	2,6078	1,0002		

Tablo 9’da tüketicilerin sosyo-demografik özelliklere göre finansal iyilik halleri, yaşam doyumları ve COVID-19 stresleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Değerlendirmeyi yapabilmek için finansal iyilik hali, yaşam doyum ve COVID-19 stresleri ölçeklerinden alınan toplam puanlar bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Sosyo-demografik özelliklere göre tüketiciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız değişkenlerdeki grup sayısı ikiden fazla olduğundan MANOVA (Wilks’ Lambda) istatistiği kullanılarak değerlendirilmiştir. Tablo incelendiğinde yaş (F=1,831; p=0,039), medeni durum (F=2,276; p=0,035), eğitim durumu (F=2,112; p=0,008) ve kıdem durumu (F=4,417; p=0,000) değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Medeni duruma göre; bekârların dul ve evlilere göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturduğu tespit edilmiştir. Yaş açısından; analiz sonucuna göre anlamlı bir fark olduğu gözükse de gruplara arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Eğitim açısından; doktora mezunlarının diğer tüm gruplar (okuryazar, ilköğretim, lise, üniversite) ile istatistiksel açıdan anlamlı derecede farklılaştığı gözlemlenmiştir. Kıdem durumu açısından; 10 yıl üzeri çalışanların diğer tüm gruplardan (çalışmayan, 5 yıldan az, 6-10 yıl) istatistiksel açıdan anlamlı derecede farklılaştığı gözlemlenmiştir.

Yaş değişkeni için; Box’s Test of Covariance Matrices sig değeri 0,184 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için kovaryans matrislerin eşitliği varsayımı sağlanmaktadır. Wilks’ Lambda sig değeri 0,039 olduğu ve 0,05’ten küçük olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediğini göstermektedir. Levene’s Test of Equality of Error Variances testi sig değeri sırasıyla FİHÖ için 0,739, YDÖ için 0,490 ve CSM için 0,075 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır. Manova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Medeni durum değişkeni için; Box’s Test of Covariance Matrices sig değeri 0,252 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için kovaryans matrislerin eşitliği varsayımı sağlanmaktadır. Wilks’ Lambda sig değeri 0,035 olduğu ve 0,05’ten küçük olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediğini göstermektedir. Levene’s Test of Equality of Error Variances testi sig değeri FİHÖ için 0,814, YDÖ için 0,713 ve CSM için 0,717 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır. Manova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Eğitim değişkeni için; Box's Test of Covariance Matrices sig değeri 0,097 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için kovaryans matrislerin eşitliği varsayımı sağlanmaktadır. Wilks' Lambda sig değeri 0,008 olduğu ve 0,05'ten kk olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediğini göstermektedir. Levene's Test of Equality of Error Variances testi sig değeri sırasıyla FİHÖ için 0,482, YDÖ için 0,192 ve CSM için 0,566 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır. Manova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Kıdem durumu değişkeni için; Box's Test of Covariance Matrices sig değeri 0,067 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için kovaryans matrislerin eşitliği varsayımı sağlanmaktadır. Wilks' Lambda sig değeri 0,000 olduğu ve 0,05'ten kk olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediğini göstermektedir. Levene's Test of Equality of Error Variances testi sig değeri sırasıyla FİHÖ için 0,520, CSM için 0,674 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır. YDÖ için 0,013 değeri ise 0,005'ten kktr. Yorum yapılırken yaşam doyum analizi yoruma katılmayacaktır. Manova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Tablo 10. Tüketicilerin Kredi Kartı Tutumları ve COVID-19 Streslerinin Sosyo-Demografik zelliklere Göre Değerlendirilmesi (MANOVA)

Sosyo-demografik zellikler		Kredi Kartı Kullanımı Tutum lği	
<u>Kıdem Durumu</u>	Ortalama	Standart Sapma	
Çalışmıyorum	2,7757	0,5466	
5 yıldan az	2,6344	0,5932	
6-10 yıl	2,6272	0,4411	
10 yıl zeri	2,5944	0,5437	

Tablo 10'da tüketicilerin kıdem durumlarına göre kredi kartı kullanım tutumları ve COVID-19 stresleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Değerlendirmeyi yapabilmek için kredi kartı tutum lği ve COVID-19 stresi ölçeklerinden alınan toplam puanlar bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Kıdem durumuna göre tüketiciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız değişkenlerdeki grup sayısı ikiden fazla olduğundan MANOVA (Wilks' Lambda) istatistiği kullanılarak değerlendirilmiştir. Tablo incelendiğinde meslek ($F=2,345$; $p=0,030$) değişkeninde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. alışmayanlar ile 10 yıl üzeri kıdeme sahip olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur.

Kıdem durumu değişkeni için; Box's Test of Covariance Matrices sig değeri 0,228 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için kovaryans matrislerin eşitliği varsayımı sağlanmaktadır. Wilks' Lambda sig değeri 0,030 olduğu ve 0,05'ten kk olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediğini göstermektedir. Levene's Test of Equality of Error Variances testi sig değeri sırasıyla KKTÖ için 0,496 ve CSM için 0,674 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır. Manova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Tablo 11. Tüketicilerin Finansal İyilik Halleri ve Yaşam Doyumlarının Sosyo-Demografik zelliklere Göre Değerlendirilmesi (MANOVA)

Sosyo-demografik zellikler	Finansal İyilik Hali lği		Yaşam Doyum lği		F	p
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma		
<u>Meslek</u>						

Akademisyen	3,5000	1,2624	4,3200	0,7155		
Avukat	3,4643	1,2431	4,0857	0,8934		
Çalışmıyor	3,0909	0,7536	2,9273	0,9332		
Doktor	2,6250	0,8720	3,8500	0,8699		
Ev Hanımı	2,9750	0,8281	3,0200	0,8668		
İşçi	3,0084	0,8283	3,0756	1,0297		
İşveren	2,4226	1,0551	3,3619	1,2143	2,530	0,000
Memur	2,7212	0,6447	3,1385	0,8768		
Mimar	2,3500	0,3579	3,1200	0,6261		
Mühendis	2,8042	0,8263	3,1200	0,8829		
Öğrenci	2,7837	0,8351	3,1538	1,0348		
Öğretmen	2,5633	0,7416	3,2051	0,8196		
Yönetici	2,5660	0,8169	3,1500	0,9000		

Tablo 11’de tüketicilerin mesleklerine göre finansal iyilik halleri, yaşam doyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Değerlendirmeyi yapabilmek için finansal iyilik hali, yaşam doyumu ölçeklerinden alınan toplam puanlar bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Mesleklere göre tüketiciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız değişkenlerdeki grup sayısı ikiden fazla olduğundan MANOVA (Wilks’ Lambda) istatistiği kullanılarak değerlendirilmiştir. Tablo incelendiğinde meslek (F=2,530; p=0,000) değişkeninde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmenlerin, çalışmayanlar ve işçilere göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek değişkeni için; Box’s Test of Covariance Matrices sig değeri 0,106 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için kovaryans matrislerin eşitliği varsayımı sağlanmaktadır. Wilks’ Lambda sig değeri 0,000 olduğu ve 0,05’ten küçük olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediğini göstermektedir. Levene’s Test of Equality of Error Variances testi sig değeri sırasıyla FİHÖ için 0,083 ve YDÖ için 0,326 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır. Manova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Tablo 12. Tüketicilerin Finansal İyilik Hallerinin, Gelir ve Çalışılan Sektör Boyutuna İlişkin Varyans Analizleri (ANCOVA)

Sosyo-demografik Özellikler	Finansal İyilik Hali Ölçeği			
	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Gelir				
2.826 TL ve altı	2,9469	0,9135		
2.827 TL - 4.000 TL	3,0344	0,8396		
4.001 TL - 6.000 TL	2,7650	0,7942	3,983	0,002
6.001 TL - 8.000 TL	2,7383	0,7543		
8.001 TL - 10.000 TL	2,4716	0,7905		
10.001 TL ve üzeri	2,4156	0,5967		

Finansal iyilik hali ölçeği için Skewness değeri 0,248, Kurtosis değeri -0,154’tür. Verilerimizin normal dağıldığı kabul edilmektedir. Gelir*çalışılan sektör sig değeri 0,704 olduğu ve 0,05’ten büyük olduğu için regresyon eğrilerinin homojen olduğu kabul edilmektedir.

Levene's Test of Equality of Error Variances sig değeri 0,172 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu kabul edilmektedir. Ancova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Tablo 13. Tüketicilerin Yaşam Doyumlarının, Yaş ve Meslek Boyutuna İlişkin Varyans Analizleri (ANCOVA)

Sosyo-demografik Özellikler	Yaşam Doyum Ölçeği			
	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yaş				
18-25 yaş	3,0280	1,0129		
26-35 yaş	3,0408	0,9452		
36-45 yaş	3,3563	0,9290	2,570	0,037
46-55 yaş	3,2385	1,0129		
56 yaş üstü	3,0952	0,7855		

Yaşam doyum ölçeği için Skewness değeri -0,156, Kurtosis değeri -0,436'dır. Verilerimizin normal dağıldığı kabul edilmektedir. Yaş*meslek sig değeri 0,478 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için regresyon eğrilerinin homojen olduğu kabul edilmektedir. Levene's Test of Equality of Error Variances sig değeri 0,487 olduğu ve 0,05'ten büyük olduğu için varyansların homojen olduğu kabul edilmektedir. Ancova analizine uygunluk sağlanmıştır.

Tablo 14. COVID-19 Stresi, Kredi Kartı Kullanım Tutumu, Finansal İyilik Hali ve Yaşam Doyumuna İlişkin Korelasyon Analizi

	Ölçekler		COVID-19 stresi ölçeği toplam	Kredi kartı kullanımı tutum ölçeği toplam	Finansal iyilik hali ölçeği toplam	Yaşam doyum ölçeği toplam
			Spearman's rho	CSM	Correlation Coefficient	1,000
	Sig. (2-tailed)			0,007	0,000	0,083
KKTÖ	Correlation Coefficient	,124**		1,000	,338**	-0,017
	Sig. (2-tailed)	0,007			0,000	0,719
FİHÖ	Correlation Coefficient	,246**		,338**	1,000	-0,057
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,000		0,219
YDÖ	Correlation Coefficient	-0,080		-0,017	-0,057	1,000
	Sig. (2-tailed)	0,083		0,719	0,219	

Tablo 14'te tüketicilerin COVID-19 stresleri, kredi kartı kullanım tutumları, finansal iyilik halleri ve yaşam doyumlarının anlamlı etkisini test etmek için yapılan korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır. COVID-19 stresinin kredi kartı kullanım tutumu ve finansal iyilik hali ile kredi kartı kullanım tutumunun finansal iyilik hali ile 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 15. Finansal İyilik Halinin, COVID-19 Stresi, Kredi Kartı Kullanım Tutumu ve Yaşam Doyumuna İlişkin Regresyon Analizi

	Standardize Edilmemiş Katsayılar	Standardize Katsayılar	t	p	VIF
--	----------------------------------	------------------------	---	---	-----

Model	B	Std. Hata	Beta (β)			
Sabit	1,051	0,225		4,668	0,000	
COVID-19 Stresi	0,182	0,036	0,214	5,062	0,000	1,015
Kredi Kartı Kullanım Tutumu	0,529	0,065	0,343	8,133	0,000	1,010
Yaşam Doymu	-0,040	0,037	-0,046	-1,086	0,278	1,009
Regresyon Model Özeti, R=0,422, R ² =0,173, F=33,786, p=0,000, Durbin Watson=1,909, VIF= Variance Inflation Factor/Varyans Şişkinlik Faktörü, Bağımlı Değişken= Finansal İyilik Hali *: Önemli belirleyici (p<0,05)						

Tablo 15’te tüketicilerin finansal iyilik halleri üzerine COVID-19 stresleri, kredi kartı kullanım tutumları ve yaşam doyumlarının anlamlı etkisini test etmek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Regresyon çözümlemesinde Covid-19 stresi, kredi kartı kullanımına ilişkin tutum ve yaşam doymu bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir (F=33,786; p=0,000; p<0,01). Modelde COVID-19 stresi, kredi kartı kullanım tutumu ve yaşam doyumunun finansal iyilik halindeki değişimin %17,30’unu açıkladığı görülmektedir. Ayrıca kurulan regresyon modelinin Durbin-Watson katsayısının 1,909 olması ve varyans şişkinlik değerlerinin 1,009 ile 1,015 arasında değerler alması, bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantının (multicollinearity) ve oto korelasyonun olmadığını göstermiştir. Modele alınan bağımsız değişkenlerden COVID-19 stresi (t=5,062; p=0,000) ve kredi kartı kullanım tutumu (t=8,133; p=0,000) finansal iyilik hali düzeyini anlamlı olarak etkilemektedir.

Tablo 16. Finansal İyilik Halinin, COVID-19 Stresi, Kredi Kartı Kullanım Tutumu Alt Boyutları ve Yaşam Doymuna İlişkin Regresyon Analizi

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	p	VIF
	B	Std. Hata	Beta (β)			
Sabit	1,042	0,219		4,754	0,000	
COVID-19 Stresi	0,147	0,033	0,173	4,436	0,000	1,036
Yaşam Doymu	0,012	0,034	0,014	0,364	0,716	1,044
Kredi Kartı Kullanım Tutumu-Davranışsal	0,159	0,047	0,162	3,428	0,001	1,530
Kredi Kartı Kullanım Tutumu-Duygusal	-0,025	0,030	-0,039	-0,811	0,418	1,548
Kredi Kartı Kullanım Tutumu-Kaygısal	0,070	0,037	0,086	1,891	0,059	1,417
Kredi Kartı Kullanım Tutumu-Kavramsal	0,313	0,035	0,434	8,989	0,000	1,596
Kredi Kartı Kullanım Tutumu-Güvenilirlik	0,019	0,034	0,025	0,570	0,569	1,312
Regresyon Model Özeti: R=0,568, R ² =0,312, F=31,428, p=0,000, Durbin Watson=2,028, VIF= Variance Inflation Factor/Varyans Şişkinlik Faktörü, Bağımlı Değişken= Finansal İyilik Hali *: Önemli belirleyici (p<0,05)						

Tablo 16’da tüketicilerin finansal iyilik halleri üzerine COVID-19 stresleri, kredi kartı kullanım tutumlarının alt boyutları ve yaşam doyumlarının anlamlı etkisini test etmek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Regresyon çözümlemesinde tüketicilerin COVID-19 stresi ölçeği, kredi kartı kullanımına ilişkin tutum ölçeğinin alt boyutları ve yaşam doymu ölçeği bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Kurulan

regresyon modelinin anlamlı olduğu gör÷lmektedir ($F=31,428$; $p=0,000$; $p<0,01$). Modelde COVID-19 stresi, kredi kartı kullanım tutumu ve yaşam doyumunun finansal iyilik halindeki değişimin %31,20'sini açıkladığı gör÷lmektedir. Ayrıca kurulan regresyon modelinin Durbin-Watson katsayısının 2,028 olması ve varyans şişkinlik değerlerinin 1,036 ile 1,596 arasında değerler alması, bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantının (multicollinearity) ve oto korelasyonun olmadığını göstermiştir. Modele alınan bağımsız değişkenlerden COVID-19 stresi ($t=4,436$; $p=0,000$) ve kredi kartı kullanım tutumu davranışsal alt boyutu ($t=3,428$; $p=0,001$), kredi kartı kullanım tutumu kavramsal alt boyutu ($t=8,989$; $p=0,000$), finansal iyilik hali düzeyini anlamlı olarak etkilemektedir.

5. Tartışma

Bu çalışmada tüketicilerin kredi kartı kullanımına ilişkin tutumlarının finansal iyilik hali, yaşam doyumları ve COVID-19 stresleri üzerine olan etkisi incelenerek, sosyo-demografik özelliklerinin kredi kartı kullanımına ilişkin tutum, finansal iyilik hali, yaşam doyum ve COVID-19 stres düzeylerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; çalışma kapsamında yer alan tüketicilerin kredi kartı kullanımına ilişkin tutumlarının orta düzeyde (2,66) olduğu, finansal iyilik hallerini orta düzeyde (2,82) algıladıkları ve yaşam doyumlarının olumlu (3,15) ve COVID-19 streslerinin orta düzeyde (2,70) olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada yer alan 471 tüketiciden 356'sının (%75,58) kredi kartı kullandığı ve çoğunluğunun (%41,20) bir kredi kartı olduğu bulunmuştur. Jones' in ABD'de College of Human Environmental Sciences' da yaptığı araştırmasına göre Amerika'daki üniversite öğrencilerinin %62'sinin kredi kartı sahibi olduğu belirlenmiştir. Kredi kartı kullanımı ile aylık gelir arasındaki ilişkiye bakıldığında aylık geliri 2.826 TL ve altı gelire sahip olanların %62,33'ünün, 2.827 TL - 4.000 TL arası gelire sahip olanların %68,75'inin kredi kartına sahip olduğu gör÷lmektedir. 4.001 TL - 6.000 TL arası gelire sahip olanların %86,11'inin, 6.001 TL - 8.000 TL arası gelire sahip olanların %85,33'ünün, 8.001 TL - 10.000 TL arası gelire sahip olanların %81,82'sinin kredi kartı kullandığı gör÷lmektedir. 10.001 TL ve üzeri gelire sahip olanların %87,50'sinin kredi kartı sahibi olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre aylık gelirin kredi kartı kullanımını etkileyen faktörlerden birisi olduğu ve tüketicilerin aylık geliri arttıkça daha fazla kredi kartı kullanma eğiliminde oldukları söylenebilir. Çavuş tarafından 2006'da Türkiye'de yapılan çalışmada, kredi kartı kullanıcılarının ekonomik olarak orta düzeyde bir gelir grubunda yer aldığı bulunmuştur.

Tüketicilerin sosyo-demografik ve bireysel özelliklere göre finansal iyilik halleri, yaşam doyumları ve COVID-19 streslerine ilişkin tutumlarının karşılaştırılmasında yaş, medeni durum, eğitim ve kıdem durumu değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Gelir, meslek, çalışılan sektör, oturlan evin durumu ve sahip olunan kredi kartı sayısı değişkenleri açısından bir farklılık bulunamamıştır. Tüketicilerin sosyo-demografik ve bireysel özelliklerine göre kredi kartı kullanım tutumları ve COVID-19 streslerine ilişkin tutumlarının karşılaştırılmasında kıdem durumu değişkeni ve finansal iyilik halleri ve yaşam doyumlarının meslek değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. . Çavuş tarafından 2006'da Türkiye'de yapılan çalışmada, 40 yaş ve altı genç ve orta yaş grubunun %83'ünün kredi kartı kullandığı ve memur ve serbest meslek mensuplarında %40'ı bulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Girginer vd. tarafından 2008 yılında yapılan çalışmada, gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin, kredi kartı ile yaptıkları harcama miktarlarının da gelir düzeyi yüksek olan öğrencilere göre düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akandere vd. tarafından 2009 yılında yapılan çalışmada, yaşam doyum düzeyi gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Yenihan tarafından 2016 yılında AVM çalışanları üzerinde yapılan çalışmada, sosyo-demografik özelliklerden medeni durumun yaşam doyum seviyeleri

üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Eryılmaz ve Ercan 2011 yılında yaptıkları çalışmada finansal iyilik hali ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Kınış 2020 yılında sağlık çalışanları ile yaptığı çalışmada, finansal iyi hal düzeylerinin iş performansına yaş, kıdem, buldukları kurum türü değişkenleri açısından sağlık çalışanlarının finansal iyi olma hali arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.Sonuç

Bu çalışmada tüketicilerin, kredi kartı kullanımına ilişkin tutumları, finansal iyilik hallerine ilişkin algı düzeyleri, COVID-19 stresleri ve yaşam doyumları belirlenerek aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, tüketicilerin kredi kartı kullanımına ilişkin tutumunu, finansal iyilik hali algı düzeyini, COVID-19 stresleri ve yaşam doyumunu etkileyen sosyo-demografik özelliklerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; tüketicilerin kredi kartı kullanımına ilişkin tutumlarının, finansal iyilik hallerinin, COVID-19 streslerinin orta düzeyde, yaşam doyum oranlarının ise daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Tüketicilerin finansal iyilik hallerini, yaşam doyumlarını ve COVID-19 streslerini etkileyen sosyo-demografik değişkenlerin neler olduğu incelenmiş olup, yaş, medeni durum, eğitim ve kıdem durumunun etkili olduğu görülmüştür. Kredi kartı kullanım tutumu ve COVID-19 stresini yine kıdem durumunun etkilediği, finansal iyilik hali ve yaşam doyumunu ise mesleğin etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca kredi kartı kullanımı tutumu ile gelir arasında da anlamlı bir farklılık olduğu ve gelir düzeyi değiştikçe sahip olunan kredi kartı sayısının da doğrusal olmasa da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşa göre; finansal olarak kendini en iyi hisseden grubun 26-35 yaş arası, en kötü durumda olduğunu hisseden grubun ise 46-55 yaş grubu olduğu görülmüştür. COVID-19 stresini en yoğun hisseden yaş grubu 26-35 arası grup iken, stresi en az hisseden grubun 56 yaş üstü grup olduğu tespit edilmiştir. 36-45 yaş arası grup en yüksek yaşam doyumuna sahipken 18-25 yaş arası grubun en düşük yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür. COVID-19 pandemisi nedeniyle Türkiye’de genç işsizlik oranının %25’lere (TÜİK Kurumsal, 2021) dayandığı şu dönemde gençlerin, yeni mezunların işsiz kaldıkları, iş bulamadıkları ve kendi ekonomik güçleri olmadığı için de yaşam doyumlarının düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Medeni duruma göre; dulların finansal açıdan kendini en iyi durumda hisseden, COVID-19 stresini en çok yaşayan ve en yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Finansal açıdan kendini en kötü hisseden ve COVID-19 stresini en az yaşayan grubun evliler olduğu tespit edilmiştir. Yaşam doyumunu en düşük grubun ise bekârlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bekârların yaşam doyumunu bakımından evli ve dullarla anlamlı derecede farklı oldukları görülmektedir.

Eğitim durumuna göre; finansal açıdan en iyi durumda olduğunu düşünen grubu okur-yazarların oluşturduğu, doktora mezunlarının ise finansal durumlarından memnun olmadıkları görülmüştür. COVID-19 stresini en yoğun yaşayanların yine okuryazarlar olduğu, en az yaşayanların ise doktora mezunu oldukları tespit edilmiştir. Finansal olarak daha iyi olmaları gerektiğini düşünen doktora mezunlarının en yüksek, lise mezunlarının ise en düşük yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Doktora mezunlarının COVID-19 stres düzeylerinin diğer tüm gruplardan anlamlı derecede farklı oldukları görülmektedir. Kıdem durumuna göre; finansal açıdan en iyi durumda olduğunu düşünen grubun çalışmayanlar olması şaşırtıcı bulunmuştur. 10 yıl üzeri kıdeme sahip olanların en kötü durumda olduğunu düşündüğü görülmüştür. Yıllara göre emek verdikçe daha çok kazanılması gerektiği ve beklentinin arttığı, bunu karşılayamadığını düşünen 10 yıl üzeri kıdeme sahip kişilerin kendilerini finansal açıdan yetersiz hissettiği düşünülebilir. COVID-19 stresini en yoğun yaşayanları çalışmayanların oluşturduğu görülürken en az yaşayanların 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar olduğu tespit

edilmiştir. En yüksek yaşam doyumuna sahip olanların 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar, en düşük yaşam doyumuna sahip olanların ise 5 yıldan az çalışanlar olduğu görülmüştür.

Kıdem durumu kredi kartı tutum ölçeği ve COVID-19 stresi bakımından incelendiğinde, kredi kartı tutum ölçeğinde en düşük ortalamaya 10 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanların sahip olduğu, çalışmayanların ise en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Çalışmayanlar ve 10 yıl üzeri kıdeme sahip olanlar arasında kredi kartı kullanım tutumu yönünden anlamlı derecede farklılık olduğu tespit edilmiştir. Mesleğe göre finansal açıdan kendini en iyi durumda hisseden grubun akademisyenler, en kötü hissedenlerin ise mimarlar olduğu görülmüştür. Yaşam doyumunu açısından yine kendini en iyi hissedenlerin akademisyenler, en kötü hissedenlerin ise çalışmayanlar olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamak genellikle beraberinde belirsizlik, düzenli gelire sahip olamama gibi olumsuzlukları da peşinden getirdiği için çalışmayanların yaşam doyumlarının da düşük olması hiç de şaşırtıcı bir sonuç değildir. Öğretmenlerin işçi ve çalışmayanlar ile finansal iyilik hali bakımından anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir. Etkisi test edilen bağımsız değişkenin dışında bağımlı değişken ile ilişkisi olan ve ortak değişken olarak isimlendirilen bir başka değişkenin istatistiksel olarak kontrol edilmesini sağlamak amacıyla ANCOVA analizi kullanılmıştır. Buradaki amaç bağımlı değişkenden, ortak değişkenden kaynaklanan farkları elemek ve bağımlı değişkendenki değişiminin, bağımsız değişkenden kaynaklanıp kaynaklanmadığını incelemektir. Buna göre finansal iyilik halini, gelire birlikte çalışılan sektörün de etkilediği ve yaşam doyumunu yaşla birlikte mesleğin de etkilediği görülmüştür.

Ayrıca, COVID-19 stresi ile yaşam doyumunun birbirini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Geliştirilen regresyon analizi modeline göre; kredi kartı kullanımının beş boyutundan yalnızca kavramsal ve davranışsal alt boyutlarının finansal iyilik hali üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Buna karşılık duygusal, kaygısal ve güvenilirlik boyutları finansal iyilik hali üzerinde olumlu etki göstermemiştir. COVID-19 stresinin de finansal iyilik hali üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Çalışmanın örnekleminin Düzce ilinde ikamet eden tüketicilerden oluşmasından dolayı, çalışmadan elde edilen sonuçların genellenmesi konusunda sınırlılıklar bulunmaktadır. Ayrıca tüketicilerin kredi kartı kullanımına ilişkin tutumu, finansal iyilik haline ilişkin algıları, COVID-19 stresleri ve yaşam doyumlarını etkilediği düşünülen farklı bireysel özellikler de dikkate alınarak yapılacak olan çalışmaların geliştirilmesi önerilmektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçların tüketicilerin finansal iyilik halinin iyileştirilmesine, yaşam doyumlarının artmasına ilişkin faaliyetlere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Ahmetoğulları, K., ve Parmaksız, H. (2017). Finansal İyilik Halinin Finansal Okuryazarlık Ve Kredi Kartı Tutumuyla İlişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(48), 317-330.

Akandere, M., Acar, M. & Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumunu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 23-32.

Akça, N., Sönmez, S. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Tutumlarının Finansal İyilik Hali Üzerine Etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 64, 1-18.

Altan, Z., Kağnıcıoğlu D., Şişman Y., Sungur Z. (2005). İşçi Profil Araştırması: Eskişehir Örneği. Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Raporu, Proje No: 020610.

Arifin, A. Z. (2018). Influence factors toward financial satisfaction with financial behavior as intervening variable on Jakarta area workforce. *European Research Studies Journal*, 21(1), 90-103.

Bahar, T., Başbüyük H H.(2019). Antalya 60+ Tazelenme Üniversitesi Öğrencilerinin İyilik Halinin Değerlendirilmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi (Journal of Ankara Health Sciences)*. 1, 160-173.

Çavuş, M. F. (2006). Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 173-187.

Doğan, T., Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2014). İşe bağlılığın öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü: akademisyenler üzerine bir çalışma. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesi Dergisi*, 33, 48-57.

Durak, İ. (2021). Psikolojik Sağlık İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Öz Yeterliğin Aracı Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 1175-1190.

Durak, İ., & Çömlekçi, İ. (2021). BIST100 Endeksinde Yer Alan Firmaların COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Dönemi Finansal Verilerine Göre Sınıflandırılması: Bir Hiyerarşik Kümeleme Analizi Uygulaması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(64), 1657-1681.

Dündar, İ G., Akduman, G., Hatipoğlu, Z. (2018), Finansal İyilik ve Tükenmişlik İlişkisinin Kuşaklar Bazında İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *İstanbul Management Journal*, 29(84), 31–50.

Erşan, C. (2020). *Reklamda Emoji Kullanımının Tüketici Satın Alma Kararına Etkisi: Öznel İyi Oluş’ un Aracılık Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, Karabük.

Falahati, L., & Paim, L. H. (2011). Gender Differences in Financial Well-being, Financial Socialization and Financial Knowledge among College Students. *Life Science Journal-Acta Zhengzhou University Overseas Edition*, 8(3), 173-178.

Falahati, L., Sabri, M. F., & Paim, L. H. (2012). Assessment a model of financial satisfaction predictors: Examining the mediate effect of financial behaviour and financial strain. *World Applied Sciences Journal*, 20(2), 190-197.

Girginer, N., Erken Çelik, A., Uçkun, N. (2011). Kredi Kartı Tutum Ölçeği Üzerine Bir Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 17-30.

Göksu, Ö., Kumcağız, H. (2020). COVID-19 Salgınında Bireylerde Algılanan Stres Düzeyi ve Kaygı Düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4), 463-479.

Iramani, R., & Lutfi, L. (2021). An Integrated Model of Financial Well-Being: The Role of Financial Behavior. *Accounting*, 7(3), 691-700.

İşgücü İstatistikleri, Ocak 2021. Erişim adresi TÜİK Kurumsal (tuik.gov.tr) (23.05.2021)

Jones J E. (2005). College Students’ Knowledge and Use of Credit. *Financial Counseling and Planning*, 16(2), 9-16.

Kaba, İ., Erol, M., Güç, K. (2017) Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 1-14.

Karagöz, Y., Durak, İ., & Mutlu, H. T. (2021). Psychological Resilience and Life Satisfaction of Healthcare Professionals in Turkey: The Mediating Role of Fear of COVID. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 11(62), 403-417.

Kınış, Z. (2020). *Sağlık Çalışanlarının Finansal İyi Hal Durumlarının İş Performansına Etkisinin İncelenmesi: Kayseri İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri Üniversitesi Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı. Kayseri.

Köylüoğlu, A.S., Gümrah, A., Doğan, M.(2019). Tüketicilerin Kişilik Özellikleri ile Finansal İyilik Hâli ve Risk Alma Tutumu Arasındaki İlişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 903-913.

Linares, J J G., Jurado, M M M., Martinez, A M., Jimenez-Rodriguez, D., Perez-Fuentes M C. (2021) The repercussions of perceived threat from COVID-19 on the mental health of actively employed nurses. *International Journal of Mental Health Nursing*.1-9.

Naseem, K. (2018). Job stress, happiness and life satisfaction: The moderating role of emotional intelligence empirical study in telecommunication sector Pakistan. *Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 4(1), 7-14.

Nathiya, D., Singh, P., Suman, S., Tomar, B S. (2020) Mental health problems and impact on youth minds during the COVID-19 outbreak: Cross-sectional (RED-COVID) survey. *Social Health and Behavior*, 3(3), 83-88.

Savaşçı, İ., Tatlıdil R. (2006). Bankaların Kredi Kartı Pazarında Uyguladıkları CRM (Müşteri İlişkileri Yönetimi) Stratejisinin Müşteri Sadakatine Etkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6, 62-73.

Staten, Michael E., and John M. Barron, College Student Credit Card Usage, Credit Research Center Working Paper, Georgetown University, June 2002.

<https://tr.euronews.com/2020/07/20/turkiye-de-kredi-kart-say-s-71-milyonu-gecti> Türkiye'de kredi kartı sayısı 71 milyonu geçti (05.05.2021)

Yenihan, B., Öner, M., Balcı, B (2016). İş Doyumu ve Yaşam Doyumunun Demografik Özelliklerle İlişkisi: Sakarya'daki AVM' lerin Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 33-49.